

سازمان
بسیج
دانشجویی

معاونت پژوهش و فناوری

راهکارهای پیامدهای اقتصادی ناشی از ویروس کرونا در ایران

مجری: اندیشکده سیاستگذاری امیرکبیر

Bso_pajouhesh

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

مقدمه ۱

فصل اول

تاثیر بر بخش های اقتصادی ایران ۳

تاثیر ویروس کرونا بر اقتصاد جهانی ۱۰

فصل دوم

تجربه آمریکا در مقابله با پیامدهای اقتصادی ویروس کرونا ۱۵

تزریق محرک های مالی و پولی ۱۹

فصل سوم

راهکارهای مقابله با آثار ویروس کرونا در اقتصاد ایران ۲۷

چالش کلی حمایت های دولت ۳۲

سیاست های اقتصادی طرف تقاضا ۳۳

سیاست های اقتصادی طرف عرضه ۳۹

جمع بندی نهایی ۴۳

منابع ۴۷

مقدمه

موج اپیدمی ویروس کرونا در دنیا روز به روز ابعاد گسترده تری پیدا می کند. اما این اپیدمی که در ابتدای کار یک معضل بهداشت عمومی و سلامت اجتماعی در سطح جهانی به شمار می رفت، پس از موج های فراگیری که در دنیا داشت آرام آرام وزنه وجه اقتصادی بر وجوه دیگر فائق آمد و معضلات اقتصادی که از این ناحیه گریبان گیر کشورها شد صورت جدی و بحرانی به خود گرفت. از حیث اقتصادی باید گفت دنیا با محیطی مواجه شده است که تا به امروز تجربه نکرده است. تا پیش از این، بحران های اقتصادی غالباً شوک واره هایی از سمت عرضه و یا تقاضا بوده اند. به سبب این که معضلات و بحران های اقتصادی تا به امروز یا از سمت عرضه بوده است و یا از سمت تقاضا. اما بحران اقتصادی ناشی از ویروس کرونا سایه رکودی را بر اقتصاد جهانی انداخته که هر دو شوک را با یکدیگر به همراه دارد. به واقع هم زنجیره عرضه با اختلال مواجه شده است و هم نظام تقاضا. در بخش تقاضا فضای نااطمینانی و افزایش ریسک نسبت به آینده، طرح هایی در قالب ممنوعیت محدودیت و یا فاصله گذاری اجتماعی، کاهش قدرت خرید و تعطیلی کسب و کارها که موجب کاهش درآمد و در نتیجه مصرف شده است بیشترین اثرگذاری ها را داشته اند. از طرف دیگر سختی، اختلال و افزایش هزینه تامین مواد تولیدی، تعطیلی یا کاهش فعالیت کسب و کارهایی که بیشتر در معرض انتقال ویروس قرار دارند، کاهش صادرات و واردات و همچنین ارتباطات موجب اختلال های جدی در نظام عرضه گردیده است. به همین دلیل می توان گفت که تشبیه وضع کنونی با رکود ۱۹۳۰ (که تنها طرف تقاضا را شامل می شد) یا حتی جنگ های جهانی نیز قیاس به جایی نیست. چراکه حتی در دوره جنگ برخی صنایع فعال تر هستند و بخشی دیگر تعطیل شده و به صنایع مورد نیاز شیفت پیدا می کنند و یا نقاط درگیری جنگ محدود است و همه کشورها درگیر جنگ نیستند؛ لذا برخی کشورها با رشد بیشتری فعالیت می کنند. اما اپیدمی اخیر، تقریباً رکودی فراگیر را شامل همه کشورها ساخته است که از این منظر منحصر به فرد است و نظام های اقتصادی تجربه مواجهه با چنین وضعی را نداشته اند.

به علاوه یک مسئله مهم دیگر که در بحران کرونا از حیث اقتصادی بسیار مهم است، مقوله جهانی سازی می باشد. چراکه بزرگ ترین شوک سمت عرضه و اختلال در زنجیره تامین عرضه از این ناحیه را بیش از هر چیز باید در پدیده جهانی سازی جست و جو کرد. در هم تنیدگی و وابستگی

شدید کشورها به یکدیگر در زنجیره تولید موجب شده است کشورها به یکدیگر وابستگی شدیدی پیدا کنند. اما پدیده ویروس کرونا، بسته شدن و کاهش تردد در مرزها و محدودیت جدی در ارتباطات بین کشورها نظم جهانی را با چالش مواجه کرده است. همچنین مقوله جهانی سازی باعث شده است که جدی شدن بحران کرونا در چند کشور بزرگ، تمام دنیا را در رکود تاریخی فرو برد. از همین حیث است که پیش بینی می شود در آینده کشورها به سمت خوداتکایی بیشتر و تغییر در تراز تجاری سوق پیدا کنند و در عصر پسا کرونا سوبه های ملی گرایي و سوسیالیستی تقویت شود.

فصل اول

تاثیر بر بخش های اقتصادی ایران

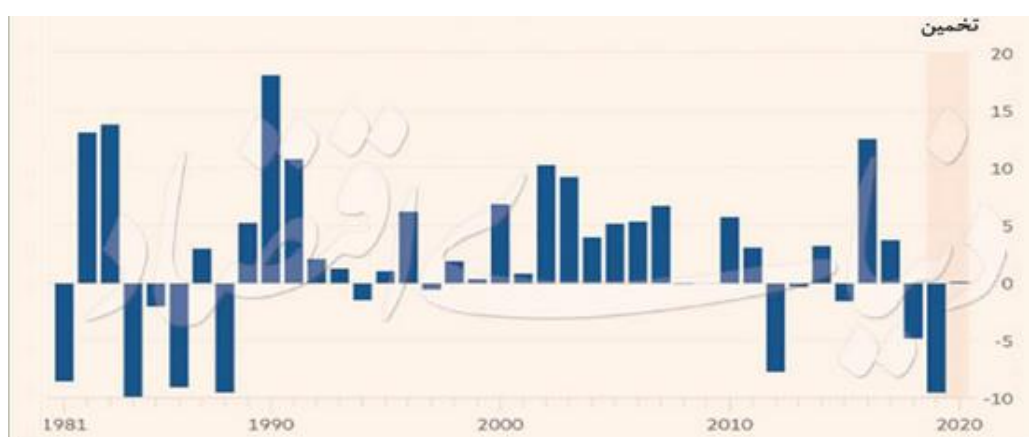
در ایران نیز تاثیر ویروس کرونا بر اقتصاد تا حدودی مشابه دیگر کشورها است. اما تفاوت‌هایی نیز وجود دارد که باعث کاهش و یا نوع دیگری از اثرگذاری می‌شود. اقتصاد ایران به دلیل تکانه‌های اقتصادی پی در پی از ابتدای دهه ۹۰ و شروع تحریم‌های سخت اقتصادی از جانب آمریکا تا حدود بسیاری ارتباط و وابستگی‌اش با دنیا به نسبت دیگر کشورها کمتر است.

تأثیر بر بخش های اقتصادی ایران

در ایران نیز تأثیر ویروس کرونا بر اقتصاد تا حدودی مشابه دیگر کشورها است. اما تفاوت‌هایی نیز وجود دارد که باعث کاهش و یا نوع دیگری از اثرگذاری می‌شود. اقتصاد ایران به دلیل تکانه‌های اقتصادی پی در پی از ابتدای دهه ۹۰ و شروع تحریم‌های سخت اقتصادی از جانب آمریکا تا حدود بسیاری ارتباط و وابستگی‌اش با دنیا به نسبت دیگر کشورها کمتر است. به همین دلیل می‌توان یکی از دلایل شوک‌پذیری کمتر اقتصاد ایران را نسبت به سایر کشورها همین امر دانست.

طبق پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول (IMF) اقتصاد ایران در سال جاری ۶ درصد کوچکتر خواهد شد. بازگشت به حالت قبل با توجه به نسبت مهار ویروس کرونا می‌تواند زمان‌های متفاوتی داشته باشد. اما آنچه مشخص است این که بازگشت سریع نخواهد بود. بر اساس گزارش منتشر شده، نرخ رشد اقتصادی ایران در سال ۲۰۲۰ منفی ۶ خواهد بود.

نمودار ۱- تغییرات سالانه در تولید ناخالص داخلی ایران و تخمین از سال ۱۴۰۲۰

همچنین نرخ تورم ۳۴/۲ پیش‌بینی شده است. در حالی که در سال ۲۰۱۹ حدوداً ۴۱ درصد اعلام شده است.^۲

به نظر می‌رسد با تقسیم بندی اقتصاد ایران به چهار بخش صنعتی، کشاورزی، خدمات و نفتی، بخش خدمات به دلیل ریسک بالایی که دارد و نااطمینانی که از آن در سطح جامعه وجود دارد، بیشترین خسارت را ببیند. به واقع به شدت از رونق افتاده و کاهش تقاضای آن ادامه خواهد داشت.

۱. IMF

۲. <https://p.dw.com/p/۳auar>

همچنین بخش کشاورزی کمترین صدمه را خواهد دید. چراکه محصولات غذایی، سبزیجات و لبنیات و ... نیازهای مصرفی جدی و ضروری جامعه است که تقاضا برای آن همچنان ادامه خواهد داشت. بخش نفت که یکی از پایه های اساسی اقتصاد ایران نیز محسوب می شود، با کاهش تقاضا و قیمت در دنیا مواجه شده است و به نظر می رسد بازگشت به حالت قبل زمان بر باشد. به واقع بخش خدمات، نفت، صنعت و کشاورزی به ترتیب بیشترین و کمترین آسیب را از ویروس کرونا خواهند دید.

محرك اقتصادی از آن جا که چالش در همه جا یکسان است، کشورها نیز راهکارهای مشابه به کار برده اند. هر چند ملاحظاتی وجود دارد. اما مقایسه بسته های محرك اقتصادی در ایران و دیگر کورها گواه آن است که هنوز بسته تحریک اقتصادی در ایران به طور جدی اعمال نشده است.

کشورهای منتخب	نسبت محرك اقتصادی به تولید ناخالص
آمریکا	۹.۳
آلمان	۱۸.۹
ژاپن	۱۸.۴
سنگاپور	۱۳
سوئد	۶.۱
بریتانیا	۴
کشورهای حوزه خلیج فارس	
بحرین و عمان	۳۰
امارات و قطر	۱۰
عربستان	۴

نمودار ۲- نسبت حجم بسته محرك اقتصادی به تولید ناخالص داخلی^۳

^۳ . روزنامه دنیای اقتصاد، ۱۸ خرداد ۱۳۹۹

تأثیر بر اشتغال

طی بحران کرونا نقطه تعادل اشتغال در بازار کار نیز همانند دیگر بازارها در سطح پایین‌تری قرار گرفته است. بازگشت به نقطه تعادل حتی با عادی شدن شرایط نیاز به زمان دارد. رکود اقتصادی و کاهش درآمد خانوار به نوعی مراکز تولیدی و صنعتی را با مشکل مواجه کرده است. ترس از شیوع کرونا و ریسک بالایی که وجود دارد، در چند ماه اخیر موجب شد بسیاری از افراد ترجیح دهند در خانه بمانند و به محل کار نروند. بسیاری از مراکز تولیدی و کسب و کارهای بزرگ و کوچک که با شوک کاهش تقاضا مواجه شدند دست به تعدیل نیرو یا تعطیلی زدند. از طرفی بازگشت نیروی کار بیکار شده به چرخه اقتصادی مستلزم گذشت زمان است و بسیاری از کارگران فصلی و ارادی به سختی به کار مجدد باز خواهند گشت. ذکر این نکته نیز مهم است که افزایش بیکاری و اختلال در نظام عرضه و تقاضا درآمد خانوار را به شدت کاهش داده و از این رو نیاز به سیاست‌های جدی حمایتی و توزیعی است که بتواند نقاط هدف از پیش تعیین شده را به حرکت در آورد. در سیاست‌های تحریک اقتصادی باید به این نکته توجه کرد که نباید این سیاست به نقاط خنثی برخورد کند. اما با این حال تقریباً کمتر از ۴۰ درصد ایران جمعیت فعال است که این رقم در دیگر کشورها بسیار پایین‌تر است. لذا با این که ویروس کرونا بر کاهش نرخ اشتغال و جمعیت فعال اثرگذار خواهد بود، اما به نسبت دیگر کشورها این میزان کمتر است. بر اساس گزارش نامبرده از صندوق بین‌المللی پول، نرخ بیکاری در ایران در سال ۲۰۲۰ به ۱۶ درصد صعود می‌کند که ۳ درصد بیشتر از سال ۲۰۱۹ است.

تأثیر بر بودجه دولت

دولت از همان ابتدا بودجه سال ۹۹ را در شرایط غیرواقعی و بسیار خوش‌بینانه بست و نقدهای زیادی از سوی کارشناسان و نخبگان به بودجه ۹۹ وارد شد. با این حال کسی و شیده نبود که چنین بودجه غیرواقعی بینانه‌ای محقق نخواهد شد و دولت در پایان سال با کسری و فشار روی بودجه مواجه خواهد شد. با این حال وقوع ویروس کرونا فشار به بودجه را تشدید خواهد کرد و دولت گریزی از فشار شدید روی بودجه در سال ۹۹ نخواهد داشت. دولت در بخش درآمد نفتی، پیش‌بینی فروش هر بشکه با نرخ ۵۰ دلار را در بودجه کرده بود در حالی که در این مدت قیمت به زیر ۱۵ دلار

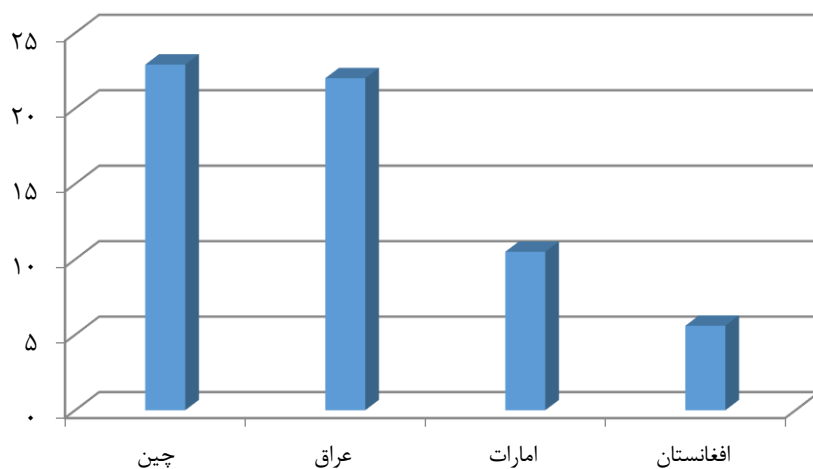
نیز رسید. بحران کرونا بازگشت قیمت به شرایط عادی را سخت، طولانی و فرسایشی کرده است. صادرات نفت ایران به دلایل متعدد از ۲/۸ میلیون بشکه در روز (۲ سال پیش) به چند صد هزار بشکه رسیده است. بر اساس پیش بینی ها قیمت هر بشکه نفت در سال ۲۰۲۰ بین ۱۷ تا ۴۲ دلار نوسان خواهد داشت. این در حالی است که چند ماهه نخست سال ۲۰۲۰ نیز با کاهش شدید قیمت و تقاضای نفت بر اثر بحران کرونا گذشته است.

از طرف دیگر بحران کرونا همان طور که توضیح داده شد نظام عرضه و تقاضا را با چالش جدی مواجه کرده است. درآمدها به شدت کاهش یافته و بسیاری از صنایع و مشاغل به حالت تعطیل یا نیمه تعطیل درآمده است. حتی با عادی شدن شرایط بازگشت به شرایط عادی زمان بر خواهد بود. این عوامل موجب شده است که مالیات ستانی دولت با محدودیت های جدی مواجه شود. بسیاری از مشاغل و تولیدی ها با کاهش درآمد مواجه شده اند و عملاً مالیات گرفتن را سخت کرده است.

این رخدادها موجب می شود که فشار به بودجه و درآمد تشدید شود. لذا دولت چاره ای جز باز خرید اوراق خزانه و سیاست های حمایتی، توزیعی و اعتباری جهت تحریک تقاضای کل ندارد. هر چند پیامدهای ناشی از کاربست چنین سیاست هایی گریزناپذیر است، اما راهی است که باید برای تسریع بازگشت اقتصاد به روند قبل پیموده شود.

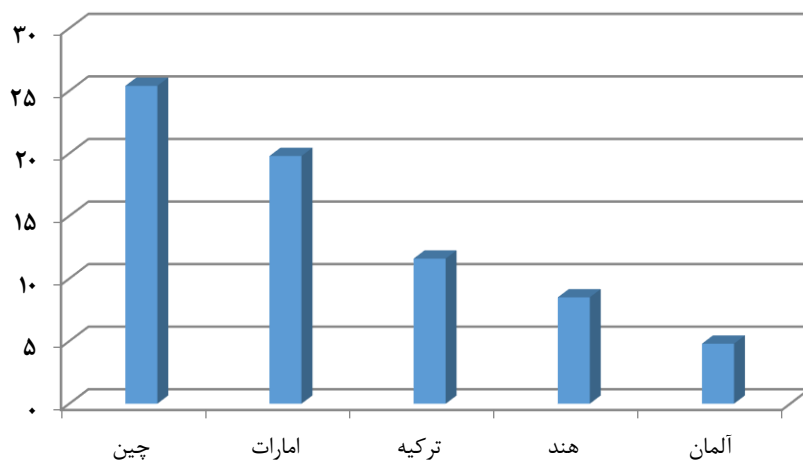
تاثیر بر اقتصاد بین الملل

همان طور که پیش از این توضیح داده شد، اپیدمی کرونا روابط تجاری بین کشورها را با محدودیت مواجه کرده است. ترس و ریسک از انتقال ویروس، تمایل کشورها را به صادرات و واردات به خصوص از مرز زمینی کاهش داده و به همین منظور مرادوات تجاری ایران کاهش ۶۰ درصدی داشته است. عمده طرف های صادرات غیر نفتی ایران را چین، عراق، امارات و افغانستان تشکیل می دهند. سهم هر یک از این کشورها از صادرات غیر نفتی ایران به ترتیب ۲۲، ۲۲.۹، ۱۰.۵ و ۵.۶ می باشد.

نمودار ۳- مقاصد صادرات غیر نفتی ایران^۴

همچنین در تامین کالای اساسی و واردات، یک چهارم واردات ایران وابسته به چین است که از همان روزهای ابتدایی درگیر کرونا شد. با تشدید محدودیت تجاری در چین و آرام آرام در دیگر کشورها تراز تجاری ایران نیز تحت تاثیر قرار گرفت و در آینده هم همین طور خواهد بود. حدود یک چهارم واردات ایران از سمت چین صورت می گیرد.

نمودار ۴- عمده کشورهای تامین کالای وارداتی ایران^۵

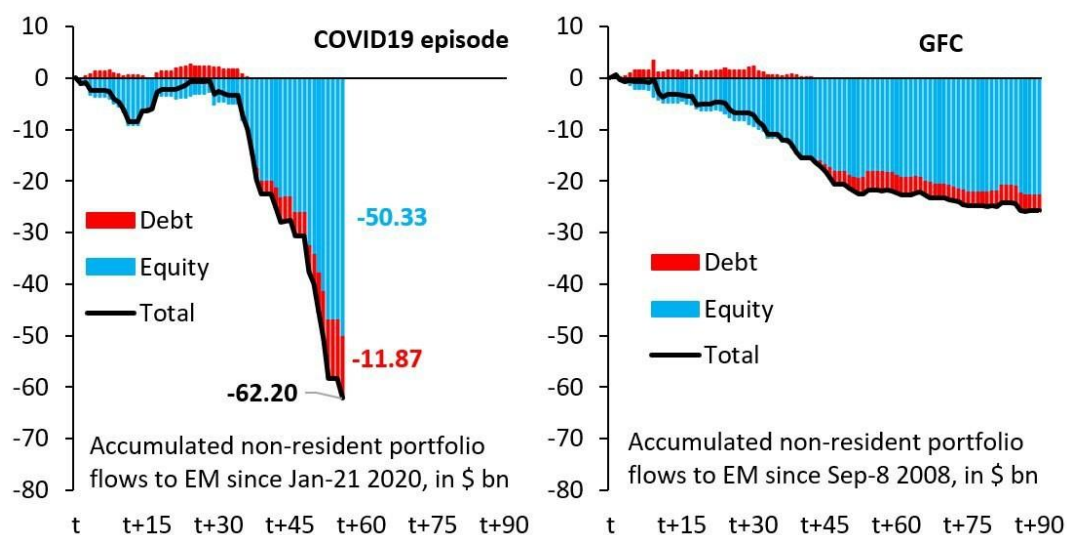
^۴ . گمرک ایران
^۵ . همان

از آنجا که نیمی از تجارت ایران با کشورهای منطقه است و محدودیت های مرزی نیز هنوز شرایط عادی به خود نگرفته است، مبادلات به سطوح پایین تر کاهش یافته است. به علاوه بر اساس تخمین صندوق بین المللی پول (IMF)، تجارت خارجی ایران در سال ۲۰۲۰ با کاهش ۱۶ میلیارد دلاری به حدود ۷۰ میلیارد دلار کاهش خواهد یافت. به طور کلی می توان گفت سه عامل زیر، اقتصاد تجاری ایران را طی بحران کرونا تحت تاثیر قرار داده است:

- اختلال در صادرات از طریق مرزهای زمینی
- کاهش ورود و خروج گردشگر؛ توریسم
- کاهش قیمت و تقاضای جهانی نفت

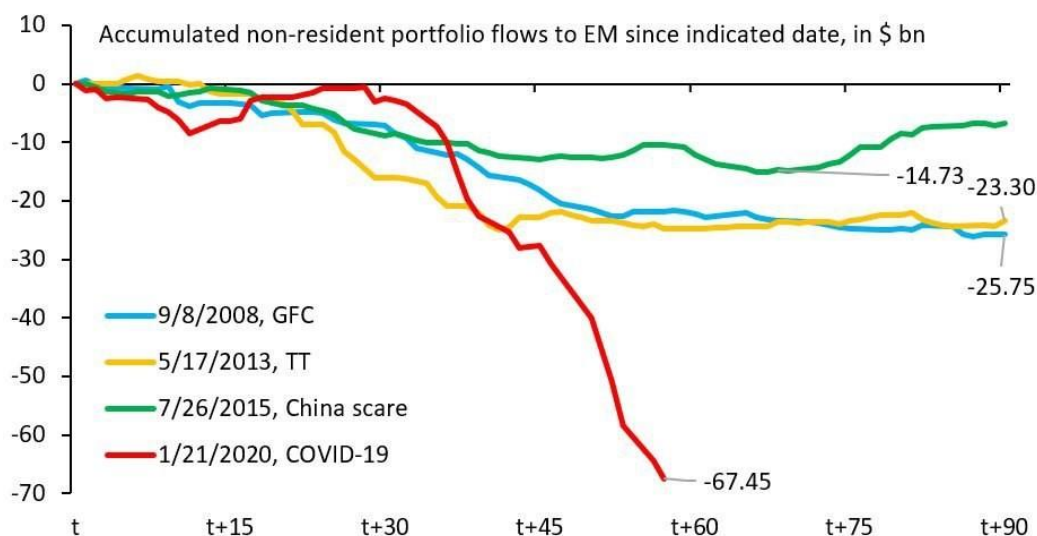
تاثیر ویروس کرونا بر اقتصاد جهانی

به طور کلی باید گفت که بحران اقتصادی ناشی از کرونا در نوع خود بی سابقه است. آمارهای منتشره نشان دهنده این است که این بحران نه تنها با بحران مالی ۲۰۰۸ قابل قیاس نیست، بلکه از جهاتی به شدت عمیق تر است. در نمودارهای زیر نشان داده است که حجم خروج سرمایه از کشورهای EM (نوظهور اقتصادی) به تفکیک سهام و اوراق نسبت به بحران ۲۰۰۸ چقدر است.

نمودار ۵- مقایسه حجم خروج سرمایه از کشورهای EM طی بحران ۲۰۰۸ و بحران کرونا

نمودار ۶- مقایسه حجم خروج سرمایه از کشورهای EM طی سال‌های مختلف

همچنین چشم‌اندازهای اقتصادی در دنیا از نیمه دوم سال ۲۰۲۰ کاهش ذخایر و رشدهای منفی توام با رکود را نشان می‌دهند. در جدول زیر پیش‌بینی نرخ رشد چند کشور اروپایی را در نیمه اول سال ۲۰۲۰ نشان داده است که در این بین انگلیس رشد با پیش‌بینی رشد ۱۰- بدترین وضع را دارد.

Dire Outlook

Predicted decline in first-half GDP

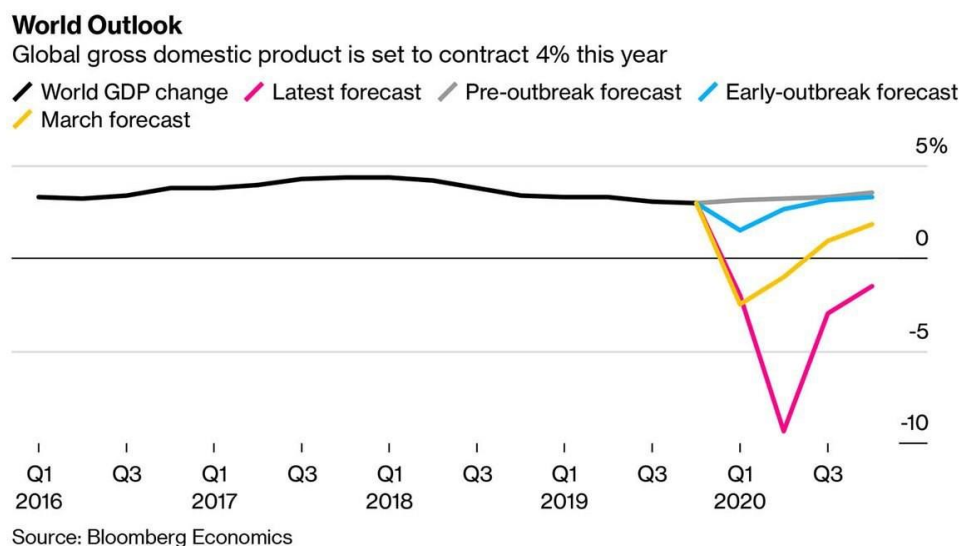
Germany: -3.8% France: -4.1% Spain: -4.5% Italy: -5.2% U.K.: -10%

Source: Bloomberg Economics

نمودار ۷- پیش‌بینی تولید ناخالص داخلی برخی از کشورهای اروپایی در نیمه دوم سال ۲۰۲۰

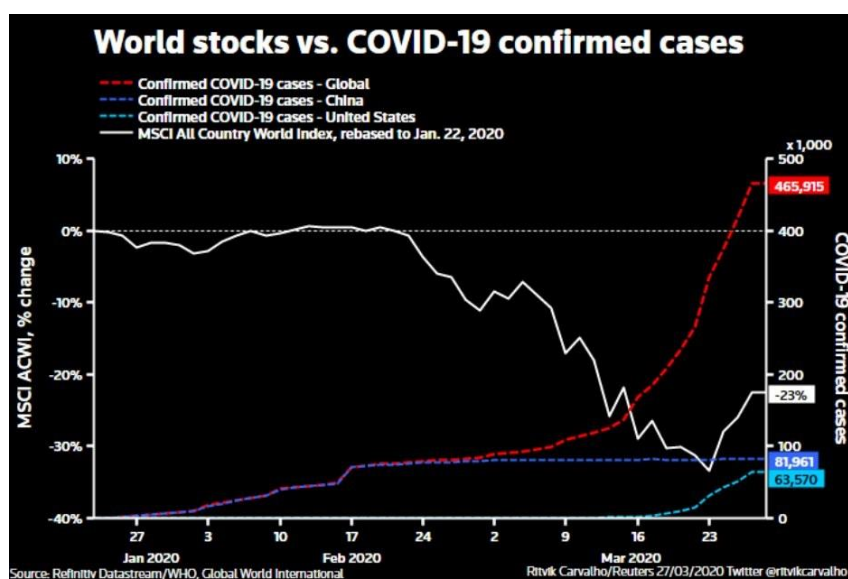
همچنین طی جدیدترین آمارهای منتشر شده، پیش‌بینی رشد منفی اقتصاد جهان ضریب فزاینده‌ای به خود گرفته است. در جدول زیر، خط آبی پیش‌بینی اوایل شیوع کرونا را نشان می‌دهد، خط زرد پیش‌بینی ماه مارس را نشان می‌دهد و خط صورتی آخرین پیش‌بینی است که مداوما در حال بدتر شدن است.

نمودار ۸- جدیدترین پیش‌بینی رشد اقتصاد جهان

البته همان‌طور که مشخص است روند اقتصادی در کشورهای پیشرفته اقتصادی در پی بحران کرونا، تعمیق رکود است. به همین جهت کشورهای مذکور برای خروج از بحران اقتصادی برنامه و طرح‌هایی را صورت بخشیده‌اند که بررسی طرح سیاستی خروج از رکود هر کدام از دولت‌ها پژوهشی مفصل طلب می‌کند.

همچنین مقایسه روند مبتلایان به کرونا و بازارهای سهام جهان حاکی از تعمیق شدید رکود و نااطمینانی نسبت به آینده است. در بازار سهام جهان ابتدا سقوط شدید و سپس با مدد سیاست‌های انبساطی ۲۰٪ رشد تجربه شده است که البته هنوز تا بازگشت به روند قبل فاصله زیادی دارد.

نمودار ۹- نوسان بازار سهام جهان

این نوشتار در پی این است که مشخصاً تجربه ایالات متحده را در مواجهه با بحران و راهکارهای سیاستی که پیش گرفته است را بررسی نماید. هرچند در خلال بحث گریزی به دیگر کشورها نیز زده شده است، اما تمرکز بر دولت آمریکا است. همچنین ذکر این نکته ضروری است که به دلیل تحولات سریع و شیفت‌های سیاستی ممکن است بعضی از آمارها تغییر کرده باشند. لذا مقاله از این حیث با محدودیت در پژوهش مواجه بوده است که خواننده باید به آن توجه داشته باشد.

فصل دوم

تجربه آمریکا در مقابله با پیامدهای اقتصادی ویروس کرونا

شوک ابتدایی ناشی از ویروس کرونا به اقتصاد آمریکا را می‌توان ریزش کم‌سابقه بازارهای مالی و سهام دانست. همزمان با اپیدمی ویروس کرونا در آمریکا و افزایش نگرانی‌ها در این زمینه، شاخص بازارهای مالی و سرمایه روند نزولی به خود گرفتند.

تجربه آمریکا در مقابله با پیامدهای اقتصادی ویروس کرونا

شوک ابتدایی ناشی از ویروس کرونا به اقتصاد آمریکا را می‌توان ریزش کم‌سابقه بازارهای مالی و سهام دانست. همزمان با اپیدمی ویروس کرونا در آمریکا و افزایش نگرانی‌ها در این زمینه، شاخص بازارهای مالی و سرمایه روند نزولی به خود گرفتند. با تشدید رکود اقتصادی که از ناحیه شوک بزرگ به زنجیره تأمین عرضه و تقاضا همراه بود، سقوط شدید ارزش سهام در آمریکا نیز رخ داد. در روزهای ابتدایی، سقوط «داو جونز» حتی به بیش از ۱۰ درصد نیز رسید که بدترین سقوط شاخص روزانه طی سه دهه گذشته می‌باشد. از طرف دیگر سقوط قیمت نفت نیز بحران اقتصادی را تشدید کرد. کاهش شدید قیمت نفت و نگرانی‌ها از شیوع گسترده کرونا و رکود تاریخی اقتصادی، موجب ریزش بازارهای مالی وال استریت شد و در پی این حجم از سقوط سهام در وال استریت، سهام‌های «S&P»، «داو جونز» و «نزدک» موقتا متوقف شدند.

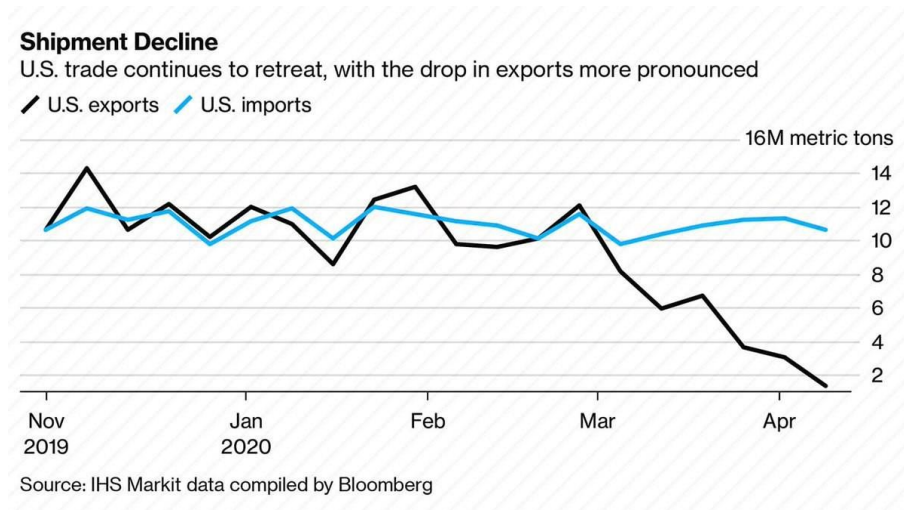
در ۳ هفته منتهی به ۲۵ مارس، حدود ۱۰۰ میلیارد دلار سرمایه گذاران خارجی از بازار بدهی دولت آمریکا خارج شدند. مشخصا کشورهای مختلف برای تأمین نیازهای ارزی این اوراق را واگذار کردند.

نمودار ۱۰- سقوط بازار سهام خارجی در آمریکا

از طرفی مخارج تورمی مصرف‌کننده آمریکایی به رکورد دیده نشده ۷.۵٪- سقوط کرد، شاخص سهام FORD سقوط ۴.۵٪- را ثبت کرد که تمامی این‌ها به دلیل شوک عرضه و تقاضا رخ داد. همچنین آمارهای مربوط به حمل و نقل در آمریکا نشان دهنده این است که در ماه مارس و آوریل

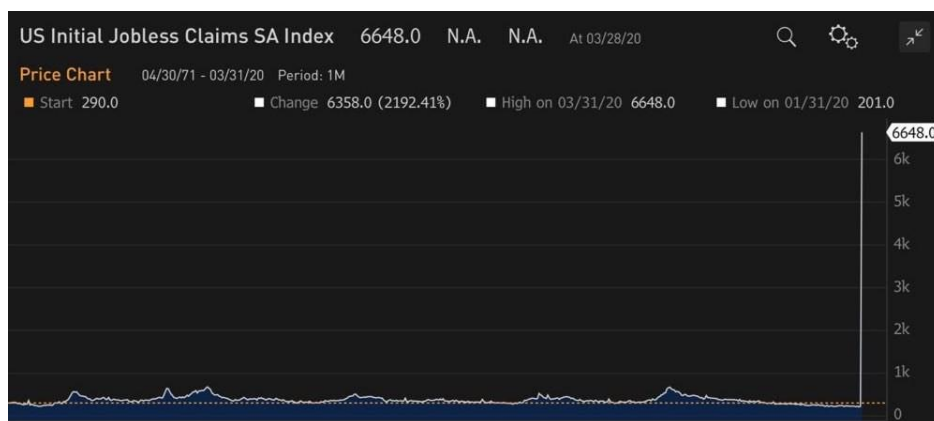
صادرات به شدت کاهش یافته است، اما واردات روند پیشین خود را حفظ کرده است. گفته می‌شود این مسئله می‌تواند ناشی از سیاست‌هایی جهت تقویت دلار باشد.

نمودار ۱۱- مربوط به حمل و نقل صادرات و واردات آمریکا

اشتغال

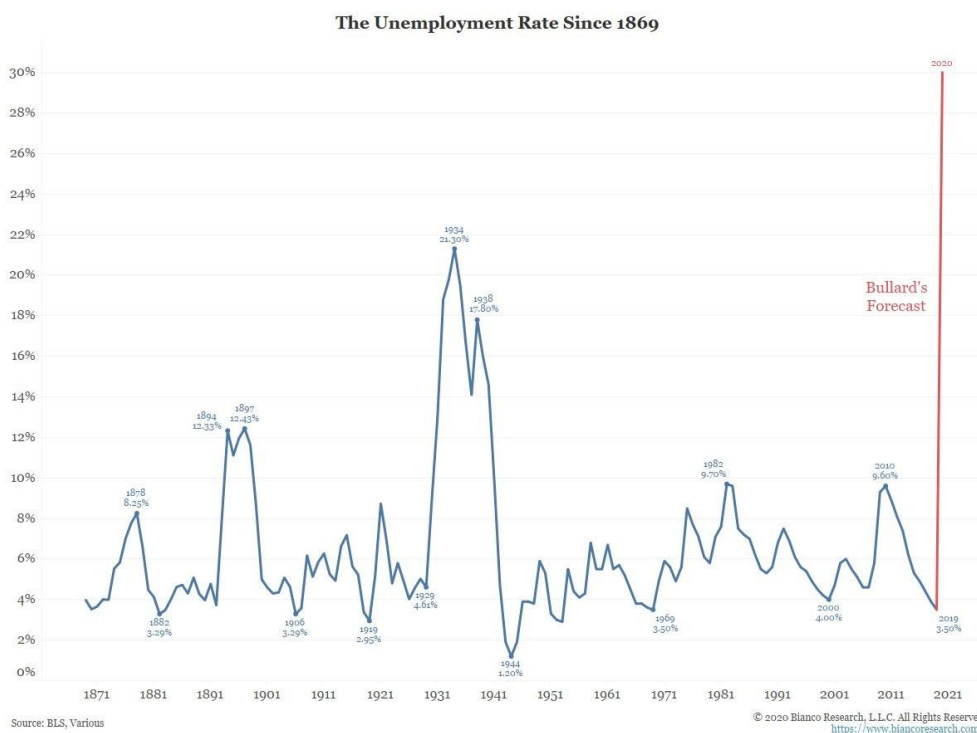
بر اساس آمار سازمان کار در ایالات متحده، در پایان هفته منتهی به ۲۱ مارس، بیش از ۳.۳ میلیون آمریکایی درخواست بیمه بیکاری داده اند که این رقم در پایان هفته منتهی به ۲۸ مارس به ۶ میلیون و ۶۴۸ هزار نفر رسیده است. به این معنی که در طول تنها دو هفته، این آمار به حدود ۱۰ میلیون نفر رسید. این در حالی است که بالاترین تعداد مدعیان بیمه بیکاری آمریکا در تاریخ این کشور ۶۹۰ هزار نفر می‌باشد که مربوط به دوره رکود بزرگ اقتصادی دولت ریگان می‌باشد.

نمودار ۱۲- تعداد مدعیان بیمه بیکاری در آمریکا

چشم‌اندازها برای موج بیکاری در آمریکا بحران‌زا پیش بینی شده است. رئیس فدراسیون بیکاری، از بیکاری ۳۰ درصدی برای آمریکا در سال ۲۰۲۰ خبر داده است. از طرفی اقتصاددانان در سنت لوئیس فدرال را وادار به پیش‌بینی کاهش ۴۶ میلیون شغل در ایالات متحده برای سال ۲۰۲۰ کرده است. بدین معنی که نرخ بیکاری در این کشور به ۳۲.۱٪ خواهد رسید که بالاترین رکورد آن در طول تاریخ است. پیش از این بالاترین نرخ بیکاری در تاریخ آمریکا پس از رکورد بزرگ ۱۹۳۰ بوده است که تا ۲۵٪ هم رسیده بود.

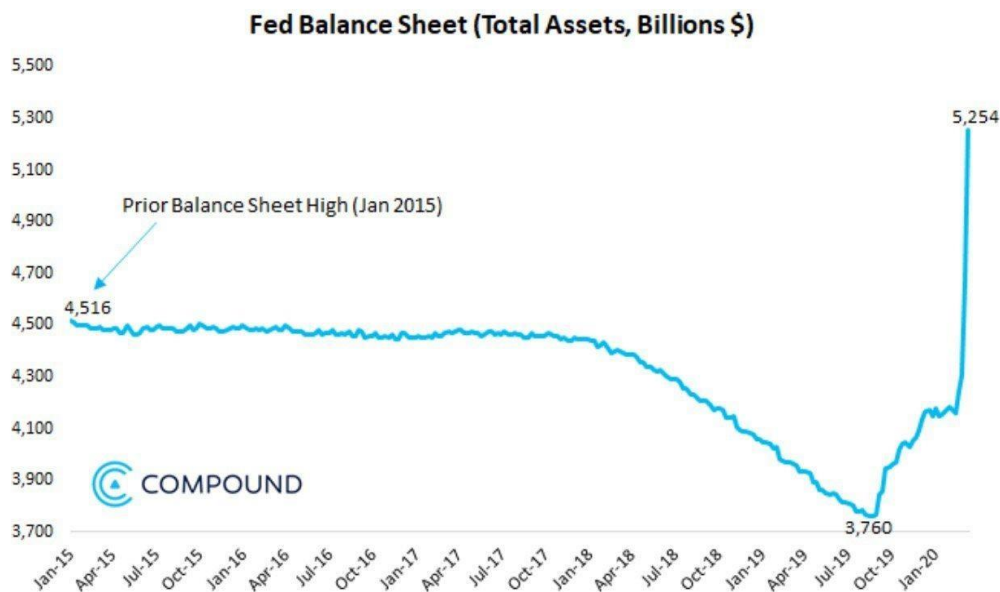
نمودار ۱۳- نرخ بیکاری طی دهه‌های مختلف در آمریکا

تزریق محرک‌های مالی و پولی

از همان روزهای ابتدایی شروع رکود اقتصادی، ایالات متحده بسته‌های مختلف تحریک اقتصادی به شکل فوری تدارک دید. از مهم‌ترین طرح‌های سیاستی مقابله با رکود تاریخی، محرک‌های مالی و پولی در اشکال مختلف بود که بیم و تردیدهایی نیز با خود به همراه داشت و هنوز هم دارد. از همان ابتدا دونالد ترامپ و فدرال رزرو طی بیانیه‌ای از تزریق دلار بدون محدودیت خبر دادند. فدرال رزرو بازیگردان جدی در تامین کسری بودجه دولت آمریکا با خرید اوراق دولت بوده است.

برای مقابله با بحران رکود در آمریکا، نرخ بهره به شکل بی‌سابقه‌ای در ابتدا تا ۰.۲۵٪ کاهش داده شد. پاول، رئیس فدرال رزرو بیان داشت که «نرخ بهره پایین به تنهایی نمی‌تواند اقتصاد را نجات دهد. ما باید به سیاست‌های مالی فیزیکی رو بیاوریم و تا آخرین لحظه که بازگشت رونق را تایید کنیم، این سیاست‌ها را ادامه دهیم». به همین دلیل نقش فدرال رزرو در خرید اوراق دولت در بحران فعلی بی‌سابقه و تاریخی و بیش از ۹۰٪ است که این اقدامات، موجب تورم حجم دارایی فدرال رزرو شده است. اولین طرح حمایتی و محرک اقتصادی آمریکا، جمع‌شش تریلیون دلار در سه طرح دو تریلیون دلاری بود که با امضای قانون محرک اقتصادی توسط ترامپ به اقتصاد آمریکا تزریق شد. پس از این طرح ترامپ از بسته چهارم حمایتی به ارزش ۲ تریلیون دلار برای تقویت زیرساخت‌های اقتصاد آمریکا سخن گفت. به این ترتیب طرح حمایتی و محرک اقتصادی آمریکا به ۸ تریلیون دلار رسید.

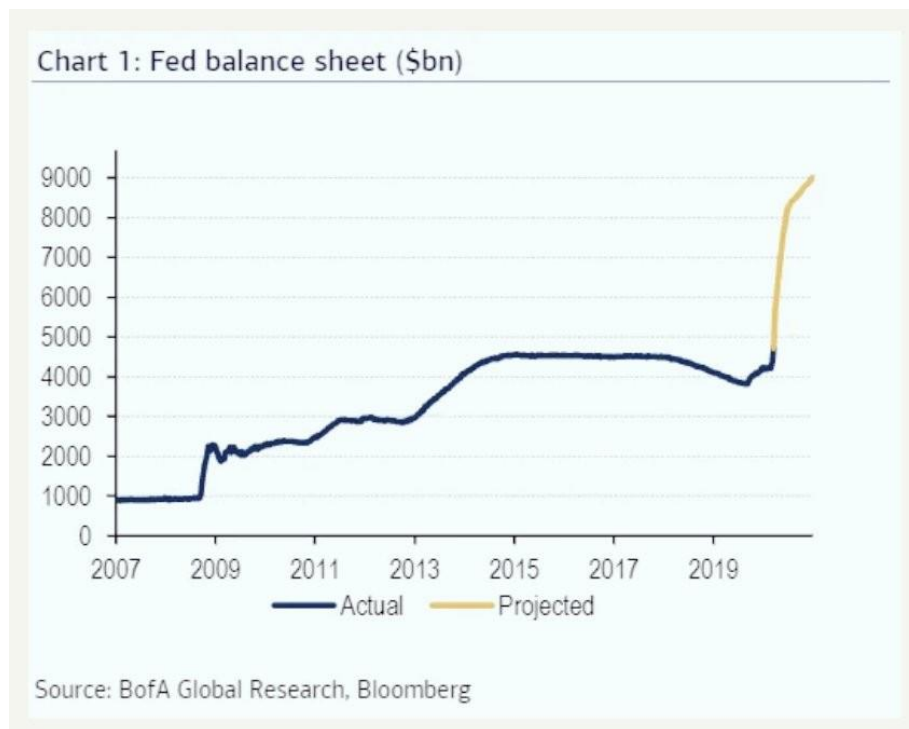
مهم‌ترین اقدامات فدرال رزرو، پمپاژ سهمگین دلار برای حمایت از بازار و عملیات QE (خرید اوراق قرضه توسط بانک مرکزی و پمپاژ دلار) به شمار می‌رود. در همان روزهای ابتدایی حجم دارایی‌های فدرال رزرو که از بازار خریداری و جمع‌آوری شد، برای اولین بار در تاریخ به ۴.۷ تریلیون دلار رسید. در ادامه حجم دارایی‌های فدرال رزرو رکورد جدیدی را ثبت کرد و ظرف یک روز از ۴.۷ تریلیون دلار به ۵.۲ تریلیون دلار رسید.

نمودار ۱۴- ترازنامه فدرال رزرو که نشان از پمپاژ دلار دارد

حجم دارایی‌های فدرال رزرو طی یک هفته از ۵.۲۵ به ۵.۸۶ رسید. فدرال رزرو از ۱۶ مارس تا ۲ آوریل طبق برنامه نامحدود QE خود، ۹۳۵ میلیارد دلار اوراق قرضه خزانه‌داری و ۳۴۴ میلیارد دلار سند استقراضی خریداری کرده است. با تداوم اجرای بسته QE و خرید اوراق قرضه، حجم دارایی‌های فدرال رزرو به ۶.۷ تریلیون دلار رسید. این حجم از دارایی‌های فدرال رزرو را می‌توان بیشترین مقدار از زمان استارت QE توسط آقای برنانکه و ادامه آن توسط خانم یلین (رؤسای سابق فدرال رزرو) در رکود سال ۲۰۰۸ به بعد است.

در حالی در ترازنامه، دارایی فدرال رزرو قبل از کرونا ۴ تریلیون بوده است که با استارت خریدهای چند صد میلیارد دلاری آقای پاول (رئیس فدرال رزرو) در لوای QE، انتظار می‌رود تا سال آینده حجم دارایی‌های فدرال رزرو تحت سیاست‌های پولی انبساطی به ۹ تریلیون دلار برسد. از این رو نگرانی‌ها از چاپ بی‌رویه دلار تشدید شده است.

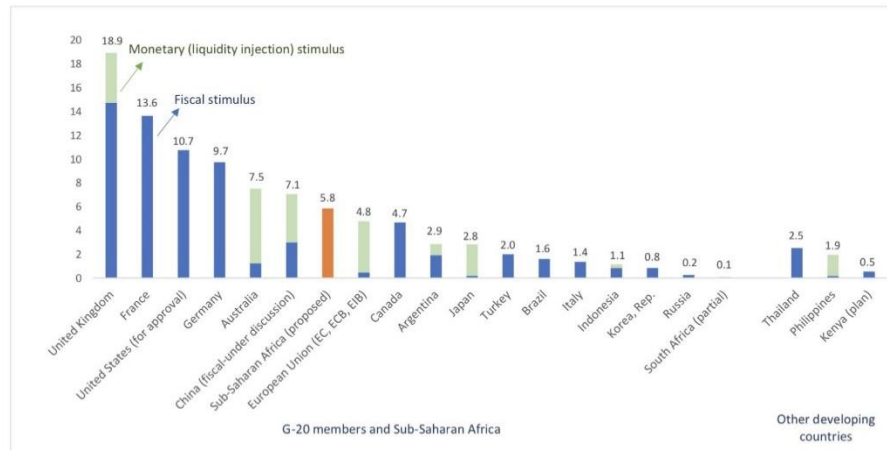
نمودار ۱۵- انتظارات از افزایش حجم دارایی‌های فدرال رزرو تا یک سال آینده

اقدامات امریکا در پمپاژ دلار تنها محدود به عملیات QE نبوده. فدرال رزرو برای حمایت از بخش استقراضی (REPO) نیز برنامه‌های وسیعی را صورت داده است.

همچنین محرک‌های اقتصادی تنها محدود به آمریکا نبوده است و کشورهای دیگر نیز به طور فوری به رکود اقتصادی ناشی از کرونا پاسخ داده‌اند.

Country policy responses to the coronavirus
As of 24 March 2020

Economic stimulus in % of 2018 GDP

Note: Fiscal stimulus includes both aid and grants. Monetary stimulus only includes explicit liquidity injection (e.g., through lending facilities, open market operations) of the central bank and does not include impact from lowering policy interest rates. See table below for details. Sources: News reports, official press releases as of 24 March 2020. GDP data from World Development Indicators database.

نمودار ۱۶- محرک‌های اقتصادی کشورهای مختلف در پاسخ به بحران کرونا

در جدول زیر نیز آخرین داده‌های مربوط به مجموع محرک‌های مالی (مجموع پرداخت‌های فوری، سیاست‌های تعویق مالیاتی و انواع وام‌ها و ضمانت‌نامه‌های دولتی) اقتصادهای برتر دنیا نشان داده شده است. در این جدول مقایسه انواع محرک‌های مالی و انواع هزینه‌ها انجام شده است. نکته قابل توجه این که هزینه فوری آمریکا از دیگر کشورها بیشتر است و آلمان نیز علی‌رغم سیاست‌های ریاضتی بیش از ۵۰٪ GDP خود محرک مالی تزریق کرده است.

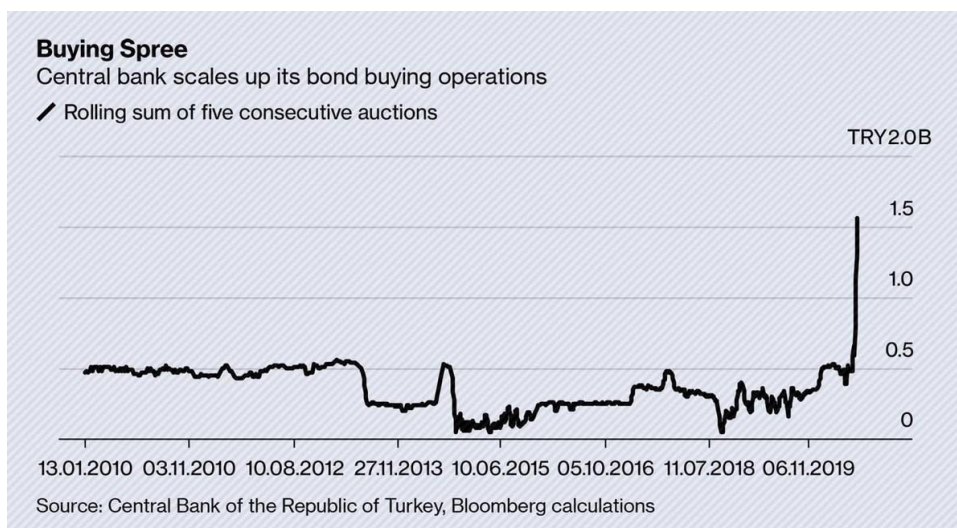
Discretionary 2020 fiscal measures adopted in response to coronavirus by 26 March 2020, % of 2019 GDP

	Immediate fiscal impulse	Deferral	Other liquidity/guarantee
Denmark	2.1%	7.2%	2.9%
France	1.1%	9.4%	12.4%
Germany	4.4%	14.6%	32.2%
Hungary	0.4%	8.3%	0.0%
Italy	0.9%	13.0%	7.3%
Netherlands	1.6%	3.2%	0.4%
Spain	0.7%	2.0%	9.1%
United Kingdom	1.4%	1.4%	15.1%
United States	5.5%	2.6%	4.1%

Note: we calculate the ratio of the 2020 measures to 2019 GDP, because the 2020 GDP outlook is very uncertain. The category 'Other liquidity/guarantee' includes only government-initiated measures (excludes central bank measures) and shows the total volume of private sector loans/activities covered, not the amount the government put aside for the liquidity support or guarantee (the amount of which is multiplied to cover a much larger amount of private sector activity).

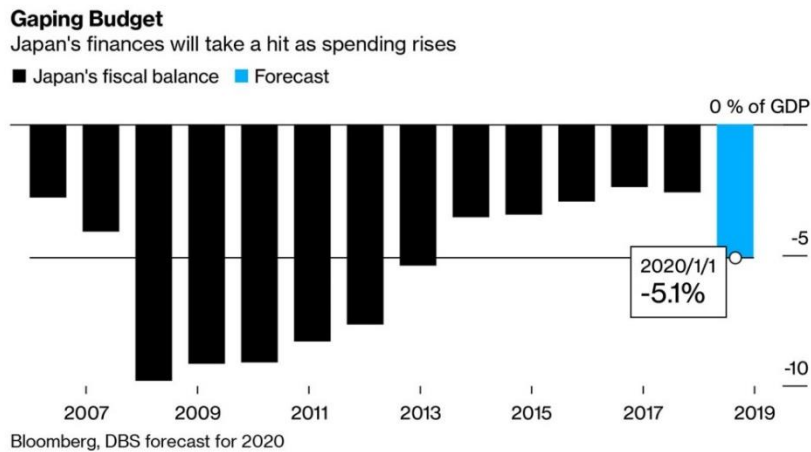
نمودار ۱۷- محرک‌های اقتصادی برخی از کشورها به تفکیک هزینه

بانک مرکزی ترکیه نیز خرید اوراق دولتی را تقریباً سه برابر کرده است. تا به حال حدود ۵٪ اوراق دولتی در ترازنامه بانک مرکزی ترکیه است.

نمودار ۱۸- ترازنامه بانک مرکزی ترکیه طی بحران کرونا

همچنین با وجود این که ژاپن در بین کشورهای توسعه یافته بیشترین میزان بدهی عمومی را دارد (۲۳۸٪)، آبه گفته بود که طی ده روز بی سابقه ترین محرک مالی را برای مقابله با کرونا می خواهند ارائه دهند. این در حالی است که با محرک جدید کسری ژاپن از ۱۰ درصد هم فراتر خواهد رفت.

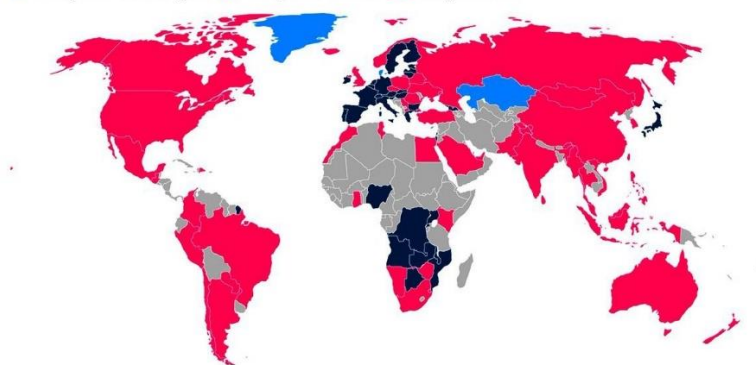

نمودار ۱۹- پیش‌بینی افزایش بدهی ژاپن

به علاوه ذکر این نکته خالی از لطف نیست که ژاپن در کنار محرک‌های مالی اقتصادی کرونا، دو بسته محرک اقتصادی مجموعاً به ارزش ۲.۲ میلیارد دلار تدارک دید. یک بسته ۲۲۰ میلیاردی برای خروج کارخانه‌ها از چین و بازگشت به کشور ژاپن، و یک بسته ۲۳.۵ میلیاردی برای کارخانه‌هایی که قصد خروج از ژاپن را داشتند برای این که بمانند. همچنین کاهش نرخ بهره سیاستی در همه دنیا به یک سیاست اقتصادی بدل شد که بیشتر کشورها به آن روی آوردند.

Global Easing in 2020
Central banks across the world have cut interest rates this year

■ Policy rate unchanged ■ Policy rate raised ■ Policy rate cut

Source: Bloomberg
Note: Map shows rate decisions since the start of the year

نمودار ۲۰- کاهش نرخ بهره سیاستی در دنیا

فصل سوم

راهکارهای مقابله با آثار ویروس کرونا در اقتصاد ایران

به منظور ارائه راهکار برای مقابله با آثار شیوع کرونا لازم است بخش هایی که بیشترین پیوند پیشین و پسین را با سایر بخش های اقتصاد ایران دارند شناسایی شده و سعی شود با تقویت آن بخش ها هم به توسعه سایر بخش ها کمک کرد و هم از عمیق تر شدن رکود جلوگیری کرد.

راهکارهای مقابله با آثار ویروس کرونا در اقتصاد ایران

در این میان باید توجه داشت که اولویت بندی کسب و کارها و واحدهای اقتصادی در اخذ انواع حمایتها به منظور کاهش پیامدهای اقتصادی شیوع ویروس کرونا، متکی بر یک فهم اساسی است مبنی بر اینکه در شرایط حاضر اعطای انواع حمایتها و تسهیلات به تمام کسب و کارها و واحدهای اقتصادی متأثر از شیوع این ویروس، به واسطه منابع مالی محدود دولت بی تردید مقدور نیست و باید آن دسته از واحدهای تولیدی را حمایت کرد که در شرایط شکننده اقتصاد کشور، پیشران سایر بخشها باشند و رونق بخشی به آنها موجبات ایجاد رونق در سایر فعالیتهای اقتصادی را به ارمغان آورد. باید توجه داشت ساختار اقتصادی بیمار حاکم بر کشور طی چند دهه اخیر باعث گردیده بسیاری از کسب و کارها و فعالیتهایی که در کشور رونق گرفته اند، مضمون توسعه ای نداشته باشند و کمکی به رونق اقتصادی نکنند. لذا اقدامات حمایتی از این بخشها در شرایط اضطراری فعلی که دولت با انواع محدودیتهای مالی و اجرایی روبه رو است، راهکار نجات کشور نخواهد بود و تنها به اتلاف منابع، توزیع رانت و پول پاشی می انجامد و به ضد خود بدل میشود. از زاویه ای دیگر، باید توجه داشت که اگر دولت بخواهد تمامی ف را حمایت کند، حمایتها به صورت قطره چکانی و محدود خواهد بود که در عمل این حمایتها نیز برای ادامه حیات کسب و کارها و رونق بخشی به اقتصاد کشور راهگشا نخواهد بود.

به منظور ارائه راهکار برای مقابله با آثار شیوع کرونا لازم است بخش هایی که بیشترین پیوند پیشین و پسین را با سایر بخش های اقتصاد ایران دارند شناسایی شده و سعی شود با تقویت آن بخش ها هم به توسعه سایر بخش ها کمک کرد و هم از عمیق تر شدن رکود جلوگیری کرد. برای این منظور از جدول داده ستانده سال ۱۳۹۰ اقتصاد ایران بهره گرفته شده است. جدول داده - ستانده، که تحلیل داده - ستانده براساس آن پی ریزی شده است، برای اولین بار توسط لئونتیف برای اقتصاد آمریکا ارائه گردید. از آنجا که در این جدول، روابط بین بخشی در اقتصاد به تفصیلی ترین صورت ممکن نشان داده شده بود، برای نخستین بار مطالعه ویژگی ساختاری اجزاء تشکیل دهنده یک نظام اقتصادی ممکن گردید. در واقع ویژگی هایی نظیر ارائه تصویر چند وجهی از اقتصاد و کاربردهای متنوع آن در تجزیه و تحلیل و برنامه ریزی اقتصادی را باید از جمله دلایل

اقبال گسترده نسبت به این تکنیک محسوب نمود، به نحوی که اندک زمانی پس از معرفی آن، بسیاری از کشورها تهیه و تدوین این جداول را در دستور کار قرار دادند. با استفاده از جدول داده ستانده سال ۱۳۹۰، بخش «ساخت کاغذ و محصولات کاغذی»، «ساخت فلزات اساسی»، «ساخت محصول از لاستیک و پلاستیک»، و «ساخت مواد شیمیایی و محصولات شیمیایی» به دلیل آنکه توامان دارای بالاترین پیوندهای پیشین و پسین هستند، جزو مهمترین بخش های اقتصاد ایران محسوب می گردند.

علاوه بر آن یکی دیگر از روش هایی که برای شناسایی بخش های کلیدی در اقتصاد به کار می رود استفاده از روش حذف فرضی استرাসرت می باشد. در این روش اثر حذف هر یک از بخش های اقتصادی را بر ستانده کل اقتصاد ایران با استفاده از جداول داده ستانده اندازه می گیرند. با استفاده از این روش بخش های زیر به مهم ترین بخش های اقتصاد ایران شناسایی می شود. برای محاسبه این روش نیز از جدول داده ستانده سال ۱۳۹۰ اقتصاد ایران استفاده شده است.

شماره	بخش های کلیدی بر اساس نتایج الگو استراست	درصد تغییرات ستانده کل
۱	ساخت کک، فراورده های حاصل از تصفیه نفت و سوخت های هسته ای	۸.۷۴۷۸
۲	کشاورزی	۷.۸۴۴۹
۳	عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها	۷.۷۲۷۲
۴	ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی ها	۶.۴۸۳۸
۵	ساخت مواد شیمیایی و محصولات شیمیایی	۵.۵۶۸۷
۶	سایر ساختمان ها	۵.۳۴۵۸
۷	ساخت فلزات اساسی	۵.۱۷۸۱
۸	ساخت وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر	۴.۳۴۸۸
۹	حمل و نقل جاده ای	۳.۹۶۳۱
۱۰	ساختمان های مسکونی	۳.۸۲۰۱

جدول ۱- مهم ترین بخش های اقتصاد ایران با استفاده از روش استراست

بخش های اشاره شده در جدول فوق به دلیل بیشترین تاثیر بر ستانده کل، بر اساس الگوی استراست به عنوان بخش های کلیدی اقتصاد ایران شناسایی می شوند. از همین رو بخش های فوق دارای بیشترین اولویت برای سرمایه گذاری در کشور می باشند. البته همانطور که در فصل اول نیز به آن اشاره شد بخش خدمات به دلیل تاثیر پذیری بیشتر از ویروس کرونا متحمل ضرر بیشتری شده و لازم است که به آن توجه ویژه شود و در مقابل بخش کشاورزی به دلیل سکون و نیاز مفرط عمدتاً تاثیر کمی از این ویروس گرفته است و لازم است که بخش کشاورزی در جدول بالا نادیده گرفته شود.

از همین رو برای طراحی سیاست های حمایتی چه در سمت عرضه و چه در سمت تقاضا، اولویت با بخش های اقتصادی ذکر شده در بالا می باشد.

چالش کلی حمایت های دولت؛ تامین منابع

فروش نفت و مالیات عمده ترین منابع دولتی طی سال های اخیر برای مخارج آن بوده است. با توجه به کاهش فروش نفت ایران طی دو سال اخیر، سقوط قیمت نفت در بازارهای جهانی و رکود فعالیت های تولیدی و به تبع آن کاهش درآمدهای مالیاتی دولت موجب شده که دولت ایران بیش از سایر کشورها در تنگنا برای طراحی سیاست های حمایتی از مردم و کسب و کارها باشد.

هر چند که ایجاد پایه های جدید مالیاتی و جلوگیری از فرار مالیاتی برای دولت درآمدهایی را به همراه دارد اما هرگز به میزان مورد نیاز برای حمایت های دولتی نخواهد بود. در چنین شرایطی استقرار از بانک مرکزی و مردم به عنوان تنها راه برای تامین این منابع به نظر می رسد. لازم به ذکر است که استفاده از ظرفیت صندوق توسعه نیز به دلیل در دسترس نبودن ارزهای دریافتی عملاً همان کارکرد استقرار از بانک مرکزی را دارد.

اوراق قرضه

استقرار از مردم که در ایران از طریق اوراق خزانه اسلامی (اخزا) صورت می گیرد، چندین سال است که با تصویب در بودجه به میزان اندک در کشور اجرا شده است و می توان در شرایط فعلی استفاده گسترده تری از آن داشت. اما دو نکته در رابطه با استفاده از این اوراق مطرح است: نکته اول در استفاده از این اوراق، نرخ سود اوراق است. لازم است در ابتدای انتشار اوراق سودهای آن به نحوی باشد که با توجه به انتظار تورمی و همچنین بازدهی سایر بازارها مردم و صندوق های سرمایه گذاری به خرید آن ها ترغیب شوند سپس با کاهش جریان نقدینگی در اختیار مردم و کاهش تورم، بانک مرکزی با انجام عملیات بازار باز نرخ سود این اوراق را کاهش دهد. نکته دوم حجم انتشار اوراق است. با توجه به آنکه فروش اوراق در واقع ایجاد بدهی برای سال های بعد می کند لازم است که دولت در ایران با افق مثبتی از درآمدهای خود مواجه باشد. اگر انتشار اوراق به حدی باشد که دولت نتواند در آینده از عهده تسویه آن ها برآید می تواند منجر به واگرایی بدهی دولت و از بین رفتن اعتبار اسناد بدهی نزد مردم بشود. در چنین شرایطی می توان انتظار ایجاد تورم های

گسترده ناشی از استقراض از بانک مرکزی به منظور تسویه این اوراق را داشت. حجم سلامت انتشار اوراق در هر کشور به میزان تولید ناخالص کشور، بدهی های خارجی دولت، مراودات خارجی، شیوه حکمرانی بانک مرکزی بر بانک های تجاری، نحوه تخصیص بهره وام ها و... وابسته است. ضروری است با توجه به موارد ذکر شده این حجم از سوی کارشناسان و دولت مورد بررسی قرار گیرد.

استقراض از بانک مرکزی

در شرایط معمول خطر استقراض از بانک مرکزی، رشد شدید نقدینگی در کشور و ایجاد تورم به تبع آن است. رشد شدید نقدینگی در صورتی ایجاد می شود که بانک ها در ایران با استفاده از پول وارد شده به اقتصاد شروع به وام دهی نمایند. اما لازم است که توجه شود در شرایط فعلی کشور که تولید به میزان قابل توجهی کاهش یافته است تمایل بانک ها به وام دهی به دلیل شرایط نااطمینانی بالا در اقتصاد و ریسک بالای بازگشت وام ها تمایل کمتری به اعطای وام خواهند داشت اما پس از عادی شدن اوضاع و بازگشت فعالیت ها (به نظر می رسد تا پایان سال جاری اوضاع به وضعیت فعلی بازنگردد) مجدداً بانک ها نقدینگی کشور را شدیداً گسترش خواهند داد. از همین رو لازم است که نرخ ذخیره قانونی بانک ها تدریجاً تا انتهای سال حتی به بیش از نرخ ذخیره قانونی در سال ۹۸ افزایش یافته تا نقدینگی تزریق شده به اقتصاد نتواند موجب ایجاد تورم شدید در اقتصاد گردد.

هر چند مواردی مانند مالیات و اوراق قرضه می تواند نقشی در تامین منابع سیاست های حمایتی ایفا کند اما حتی در کشورهایی که از اوراق قرضه به سالیان سال است که بهره می برند، استقراض از بانک مرکزی مهم ترین منبع تامین بوده و ایران نیز از این قاعده مستثنی نخواهد بود.

سیاست های اقتصادی طرف تقاضا

همانطور که ذکر شد برای حمایت از تولید در ایران لازم است هر دو بخش عرضه و تقاضا مورد حمایت قرارگیرد در این بخش با دسته بندی مردم به دو گروه دهک های پایین و سایر مردم به بررسی سیاست های طرف تقاضا در ایران پرداخته می شود.

سیاست حمایت از دهک های پایین

حمایت از اقشار فقیر و دهک های پایین جامعه به دلیل تفاوت در سبک زندگی و کسب درآمد با چالش های متفاوتی نسبت به سایر دهک های جامعه رو به رو خواهد بود و عمده سیاست هایی که از سوی دولت اعلام می شود عملاً برای دهک های متوسط به بالای جامعه کاربرد دارد.

از جمله چالش های این دهک ها می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- عدم امکان استفاده از اقلام بهداشتی به دلیل قدرت خرید بسیار پایین
- حضور گسترده در بخش غررسمی اقتصاد ایران و عدم امکان شناسایی از سوی نهادهای دولتی
- رژیم غذایی نامناسب
- عدم امکان توقف فعالیت اقتصادی و حضور در قرنطینه
- قرارگیری بیشتر در معرض آلودگی به دلیل مواجه بیشتر با محیط های آلوده مانند زباله های شهری، عفونی و...
- تمرکز بالای جمعیتی به دلیل بهره مندی محدود از زمین و مسکن و نرخ مولید بالا

لازم به ذکر است که برای حمایت از دهک های پایین درآمدی دو مسئله عمده پیش روی سیاست گذاران می باشد. مسئله اول نبود آمار و اطلاعات دقیق از این بخش از جامعه به منظور حمایت از آن هاست. برای رفع این مسئله لازم است ستادی در وزارت کار برای به روز رسانی آمار پایگاه داده و صحت سنجی آن ها تشکیل شود ضروری است که برای ایجاد این پایگاه داده و تکمیل آن از ظرفیت گروه های جهادی، بسیج مردمی، کمیته امداد و خیریه ها به صورت گسترده استفاده شود. نیروهای مسلح به ویژه بسیج در این بخش می توانند نقشی حیاتی ایفا کنند تا برای اولین بار در ایران این پایگاه داده ایجاد شود.

علاوه بر آن می توان یک فراخوان عمومی برای این منظور اعلام نمود و از افراد جدید مشروط به اجازه دسترسی به اطلاعات دارایی ها و حساب های بانکی تمام اعضای خانواده ثبت نام نمود. در این شرایط یکی از راه های شناسایی افراد برای ورود به لیست دهک های پایین بررسی دارایی های افراد و میزان گردش مالی اعضای خانواده طی سال ۹۸ است. پیشنهاد می شود که افرادی که

مجموع دارایی‌های سرپرست خانواده کمتر از ۵۰ میلیون تومان برآورد شود بر اساس جدول زیر برای ورود به لیست صلاحیت سنجی شوند.

تعداد اعضای خانواده	گردش مالی حساب‌های اعضای خانواده در سال ۹۸ (میلیون تومان)
۲	۲۰
۳	۲۵
۴	۳۰
۵ به بالا	۳۵

جدول ۲- شناسایی اقشار ضعیف

همزمان با تکمیل پایگاه داده لازم است که کارت اعتباری به منظور خرید کالاهای اساسی و بهداشتی در اختیار سرپرست خانوار دهک‌های پایین قرار گیرد و امکان خرید با این کارت اعتباری‌ها صرفاً از فروشگاه‌های منتخب که به این منظور ایجاد شده فراهم گردد. دولت می‌تواند ابتدای هر فصل مبلغی را در کارت‌های اعتباری شارژ نماید. پیشنهاد می‌شود که این اعتبار با افزایش تعداد خانوار افزایش یابد و مبلغ آن برای خانوار دو نفره در هر بار پرداخت کمتر از ۲۰۰ هزار تومان نباشد.

سیاست‌های حمایتی از سایر دهک‌های جامعه

حمایت از سایر اقشار جامعه عموماً با ایجاد یک اعتبار برای افراد جامعه به منظور کسب مایحتاج خود و جبران قدرت خرید از دست رفته آنان صورت می‌گیرد. به منظور اعطای اعتبار به افراد جامعه پیشنهاد می‌شود که دولت از چهار روش ذیل بهره بگیرد.

پرداخت وام با توثیق یارانه نقدی همراه با تنفس سه یا شش ماهه

لازم است بانک‌ها با وثیقه گرفتن یارانه نقدی اعضای خانواده وامی حداکثر به مبلغ دو سال از یارانه افراد خانواده با تنفس‌های ۳ تا ۶ ماهه (بسته به مبلغ وام) به خانوار اعطا نموده و مبلغ آن را از یارانه خانوار کسر نماید.

استفاده از ظرفیت سهام عدالت برای وام دهی به افراد

از آنجا که فروش گسترده سهام عدالت از سوی مردم موجب افت شدید ارزش آن می گردد پیشنهاد می شود که از سهام عدالت به منظور وثیقه برای وام دهی به افراد استفاده گردد. به همین منظور صاحبان سهام عدالت می توانند با توثیق تمام یا بخش مشخصی از سهام خود اقدام به گرفتن وام از بانک ها نمایند و در صورت عدم بازپرداخت اقساط بانک ها اقدام به فروش این سهام نمایند

ایجاد یک بانک عامل تامین مالی خرد در ایران

تامین مالی خرد عبارت است از برنامه‌ای که وام‌های بسیار کوچک را با هدف خوداشتغالی به مردم بسیار فقیر ارائه می‌دهد. این برنامه‌ها جایگزین برنامه‌های متداول بانکی برای اقشار فقیر و آسیب‌پذیر جامعه بوده که در نظام بانکی کنونی از شرایط کافی برای بهره‌مندی از وام‌های بانکی برخوردار نیستند. سازوکارهای استفاده شده در تامین مالی خرد عبارت است از:

- **وثیقه زدایی:** انسان فقیر دارای اعتبار ذاتی و برخوردار از استعدادهایی است که با همیاری مالی شکوفا می‌شود و از این رو وام دادن به فقرا برای خوداشتغالی و شکوفایی زندگی، بی‌نیاز از وثیقه است. استفاده از روش‌هایی مانند تعهد مشترک (نظارت و فشار همسانان) و در واقع ایجاد وثیقه اجتماعی جایگزین وثیقه‌های متعارف نظام بانکی می‌شود.
- **تنوع برنامه‌های پرداخت و بازپرداخت:** با توجه به تنوع خوداشتغالی و چالش‌های بازپرداخت وام برای فقرا، از طرح‌های متنوعی استفاده می‌شود.
- **متناسب سازی دوره بازپرداخت:** وام‌های خوداشتغالی کوچک هستند و برای خودکفایی زودبازده کسب و کاری کوچک تعریف می‌شوند و از این رو متناسب با شرایط خوداشتغالی، دوره بازپرداخت وام به گونه‌ای تنظیم می‌شود که فشار متعادلی بر دوش وام‌گیرنده باشد.
- **کاهش مبلغ و تناوب پرداخت اقساط:** بازپرداخت وام در دوره‌های هفتگی یا کمتر یا بیشتر انجام می‌شود. تأکید بر این است که با کاهش این دوره زمانی، مبلغ قسط کاهش یابد و ارتباط وام‌گیرنده و وام‌دهنده تقویت شود.

- **اعتباردهی مبتنی بر گروه:** هر وام گیرنده متعلق به یک گروه چند نفره (۵ نفره) خودساخته متشکل از دوستان است. اعضای گروه مسئول باز پرداخت معوقات اقساط هم گروهی خود نیستند؛ اما به گروهی که یکی از اعضای آن بدهکار است، اعتبار مجدد اعطا نمی شود.

به همین منظور پیشنهاد می شود یک بانک عامل در ایران مسئول پیاده سازی تامین مالی خرد در ایران گردد. البته لازم به ذکر است که ایجاد چنین بانکی نیازمند طراحی سازوکارهای وام دهی و نظارت دقیق است که لازم است به دقت طراحی گردد.

حمایت از ایجاد نهادهای پلت فرمی برای وام های فرد به فرد

وام دهی شخص به شخص یا بانکداری فرد به فرد (P۲P) نوعی روش ارائه وام به اشخاص به منظور مصرف یا ایجاد کسب کار از طریق خدمات بر خط است که به طور مستقیم وام دهندگان را به وام گیرندگان مرتبط می کند. در بانکداری فرد به فرد موسسات مالی واسطه حذف می شوند؛ در نتیجه هم وام گیرندگان با نرخ کمتری وام دریافت می کنند، هم وام دهندگان نرخ بیشتری به عنوان سود می گیرند.

این صنعت نوپا که هم اکنون حدود یک دهه از عمر آن می گذرد، در کشورهای مختلف با استقبال روبرو شده و برای مدیریت آن، قوانینی وضع شده است. تاکنون ۱۰ کشور آمریکا، استرالیا، کانادا، انگلیس، آلمان، استونی، سوئد، فرانسه، ژاپن و کره جنوبی در این حوزه ورود کرده اند.

لازم به ذکر است که اغلب وام های ارائه شده در این نوع سامانه ها از نوع بی وثیقه و بر اساس اعتبارسنجی مشتریان انجام می شود اما در مواردی نیز با وثیقه گرفتن صورت می پذیرد. تعیین اعتبار وام گیرندگان با استفاده از روش های ارزیابی ریسک انجام می شود. ارزیابی ریسک اعتباری در سامانه ها معمولاً بر مبنای ۶ شاخص زیر صورت می پذیرد:

- **تهیه گزارشات عمومی:** در این گزارشات از دادگاه های قضایی استعلام شده و مواردی همچون ورشکستگی، سلب حق مالکیت و محکومیت های مالی در دادگاه های فساد اقتصادی بررسی می شود. طبیعی است که وجود هر یک از این موارد، ریسک وام شخص متقاضی وام را افزایش می دهد.

- **تعداد پرس و جویهای اعتباری:** این عدد در سابقه اعتباری افراد موجود است و به این معنا است که در یک دوره معین معمولاً شش ماهه، شخص چه تعداد درخواست اعتبار از وام دهندگان سرمایه (اشخاص انفرادی، بانک‌ها و سایر موسسات اعتباری) کرده است. هر میزان که این عدد بالاتر باشد بدین معنا است که شخص درخواست خطوط اعتباری بیشتری کرده است و در نتیجه نیاز مبرم به اعتبار دارد و کسی مایل به تامین اعتبار وی نیست. از این رو درجه ریسک بالاتری دارد.
  - **درصد استفاده از میزان اعتبار تعیین شده:** برای هر شخص یک سقف اعتبار وجود دارد. هر چه اعتبار استفاده شده شخص به این میزان سقف نزدیک تر باشد بدین معنا است که شخص زیر دیون بیشتری قرار دارد.
  - **نسبت بدهی به درآمد:** بدین معنا است که هر شخص چه میزان درآمد خود را باید به پرداخت بدهی‌ها اختصاص دهد. این بدهی‌ها شامل بازپرداخت اقساط وام‌های مسکن، خودرو، لوازم خانگی و سایر اعتبارات تعهدی می باشد.
  - **میزان اعتبار وصول نشده:** برابر با تفاضل کل میزان اعتبار گرفته شده شخص از میزان اعتبار بازپرداختی وی است. نشان می‌دهد که شخص در انتهای دوره اعتبار چه میزان را نتوانسته است بازگرداند. مقدار معمول این عدد با توجه به شرایط اقتصادی هر کشور، متفاوت است. به عنوان مثال در آمریکا مقدار رایج این عدد ۱۰۰ هزار دلار است و اعداد بیشتر از این مقدار، به معنای میزان اعتبار وصول نشده بالاتر و در نتیجه بدهی بالاتر و در پایان ریسک بالاتر است.
  - **نمره FICO:** فیکو یک روش استاندارد برای محاسبه درجه ریسک اشخاص است. اطلاعات لازم برای محاسبه این شاخص عبارتند از سطح فعلی بدهیها، کیف سابقه پرداخت بدهیها، انواع اعتبارات استفاده شده توسط شخص، مدت زمان استفاده از اعتبار و اعتبارت جدید سه ماه اخیر و در حال درخواست. این روش به هر شخص یک نمره بین ۳۰۰ الی ۸۵۰ می‌دهد. به این نمره، نمره FICO گفته می‌شود. به طور معمول نمره بالای ۶۵۰، یک نمره خوب برای اخذ اعتبار است
- برای ایجاد چنین پلت فرم‌هایی که می‌توانند در غالب موسسات مالی و یا حتی بانک نیز باشند لازم است بانک مرکزی و وزارت اقتصاد تسهیلاتی برای ایجاد این پلت فرم‌ها ایجاد نماید.

سیاست های اقتصادی طرف عرضه

همانطور که ذکر شد برای حمایت از تولید و جلوگیری رکود فزاینده در ایران لازم است سیاست هایی به منظور حمایت از کسب و کارها در نظر گرفته شود.

اصول حمایت از کسب و کارها

- انتخاب کسب و کارهای حائز اولویت بر اساس جهت گیریها و برنامه های توسعه اقتصادی میان مدت و بلندمدت
- اقدامات حمایتی در راستای نجات کوتاه مدت اقتصاد، در بلندمدت کشور را با بحران های دیگر مواجه نسازد
- طبقه بندی اقدامات و سیاستهای در دو بازه زمانی کوتاه مدت و میان مدت، همزمان با در نظر گرفتن سناریوهای بدبینانه و واقعبینانه
- شفاف سازی و اطلاع رسانی عمومی در خصوص نحوه و میزان ارائه حمایتها و تسهیلات به منظور جلوگیری از رانتجویی و بروز رفتارهای فرصت طلبانه و اعلام کسانی که دریافت کننده تسهیلات هستند.
- طراحی سازوکاری برای نظارت حداکثری بر نحوه کمکها و جلوگیری از توزیع رانت
- عدم پرداخت نقدی مستقیم به کسب و کارها

پیشنهادات برای سیاست های طرف عرضه

- کاهش هزینه ها و عوارض گمرکی آن دسته از کالاهایی که در زنجیره تأمین آنها اختلال ایجاد شده یا عرضه آنها در بازار دچار کمبود شده است.
- تمدید مدت زمان پرداخت قبوض خدماتی، آب، برق، گاز و سایر خدمات شهری برای اصناف و کسب و کارهای آسیب دیده.
- استفاده از ظرفیتهای بازار سرمایه (انتشار اوراق) و سایر روشهای تأمین مالی جهت اتخاذ روشهایی برای تأمین نقدینگی واحدهای اقتصادی؛
- تمدید مدت قرارداد شرکت های طرف قرارداد با دولت یا شرکت های دولتی که با توجه به شرایط حاکم بر بازار نتوانسته اند به تعهدات خود عمل نمایند.

- بخشودگی نیمی از حق بیمه سهم کارفرما مربوط به اسفندماه ۱۳۹۸ و بهار ۱۳۹۹ برای بنگاه‌های اقتصادی بخش خصوصی و اصناف، مشروط به عدم تعدیل نیروی کار توسط بنگاه.
- امهال و ارائه تنفس چهارماهه (اسفندماه ۱۳۹۸ تا پایان خردادماه ۱۳۹۹) در خصوص اقساط بانکی بنگاه‌های اقتصادی بخش خصوصی و اصناف، مشروط به شرایطی مشخص.
- تمدید یا تجدید کلیه مجوزهای کسب یا کار (که طی اسفندماه ۱۳۹۸ تا پایان خردادماه ۱۳۹۹ منقضی می‌شود)، برای یک دوره، مشروط به عدم تخلف صاحب کسب و کار و بدون نیاز به مراجعه به ادارات دولتی و بدون نیاز به اخذ گواهی پرداخت مالیاتی.
- تعویق سررسید پرداخت مالیات بر ارزش افزوده مربوط به دوره چهارم سال ۱۳۹۸ به تاریخ ۱۳۹۹/۲/۳۱.
- موقوف‌الاجرا شدن کلیه عملیات اجرایی موضوع فصل نهم از باب چهارم قانون مالیات‌های مستقیم (وصول مالیات) تا تاریخ ۱۳۹۹/۶/۳۱.
- عدم نیاز به اخذ گواهی پرداخت یا ترتیب پرداخت بدهی مالیاتی جهت صدور یا تجدید پروانه کسب یا کار اشخاص حقیقی موضوع ماده (۱۸۶) قانون مالیات‌های مستقیم تا پایان تیرماه سال ۱۳۹۹.
- افزایش دوبرابری مهلت اعتراض به برگ تشخیص و برگ مطالبه و همچنین مهلت رسیدگی اداره امور مالیاتی (اوراقی که در اسفند سال ۱۳۹۸ و ۶ ماهه سال ۱۳۹۹ ابلاغ شده یا می‌گردد).
- بخشودگی جرائم پرداخت نشده بدهی مالیات و عوارض قانون موسوم به تجمیع عوارض مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۲۲ به شرط پرداخت اصل مالیات و عوارض تا تاریخ ۱۳۹۹/۹/۳۰.
- اضافه شدن سه ماه به مهلت تسلیم گزارش حسابرسی موضوع ماده (۲۷۲) قانون مالیات‌های مستقیم در سال ۱۳۹۹.
- شایسته ذکر است با توجه به محدودیت منابع دولت و همچنین یکسان نبودن شرایط بنگاه‌ها و کسب و کارها در منتفع یا متضرر شدن از شرایط فعلی، لازم است برای برخی تخفیفات یا بخشش‌های مالیاتی، بیمه‌ای یا بانکی شروطی در نظر گرفته شود از جمله:
  - بنگاه‌ها و کسب و کارهایی که با ارائه اسناد مثبت دچار کاهش شدید در فروش شده‌اند.
  - بنگاه‌هایی که اجازه دسترسی به اطلاعات مربوط به کلیه حساب‌های بانکی و دارایی‌های خود را به دولت داده باشند (جهت جلوگیری از کتمان احتمالی اطلاعات توسط برخی کسب و کارها).

- بنگاه‌هایی که اقدام به تفکیک حساب شخصی و حقوقی (کسب‌وکار) خود نمایند مطابق دستورالعمل ابلاغی بانک مرکزی.
- بنگاه‌هایی که کارکنان خود را اخراج نکرده یا کمترین تعدیل در نیروی کار را داشته‌اند.
- حمایت از صنایع تکمیلی زنجیره تولید غذا در بخش کشاورزی
- حمایت از فعالیتهای کشاورزی مبتنی بر جابه‌جایی در جغرافیای کشور
- حمایت‌های بخش‌های دولتی و نهادهای مرتبط در بخش مسکن می‌تواند شامل موارد ذیل باشد*
  - ارایه گزینه‌های حمایتی به مستاجران شامل: امکان پرداخت وام استیجاری به مستاجران، معافیت یک ماهه اجاره بها املاک دولتی و نهادهای عمومی، تمدید ۳ ماهه مدت قراردادهای جاری املاک دولتی و نهادهای عمومی بدون افزایش اجاره‌بها
  - تمدید عدم افزایش عوارض صدور پروانه ساختمانی از دو ماه ابتدای سال به شش ماه نخست سال ۱۳۹۹
  - کاهش نرخ سود و افزایش مدت بازپرداخت وام‌های بانکی برای هر سوی عرضه و تقاضای مسکن
  - تنفس ۳ تا ۶ ماهه اقساط سازندگان و خریداران مسکن بر حسب میزان آسیب‌پذیری
  - تکمیل اصلاح و ارتقای سامانه اطلاع‌رسانی املاک و مستغلات وزارت راه و شهرسازی برای کشف قیمت واقعی برای متقاضیان مبتنی بر معاملات واقعی
  - بخشودگی حق بیمه کارگاه‌های ساختمانی به میزان دوماه
  - تامین نقدینگی برای بنگاه‌ها (حداقل ۵ درصد تولید ناخالص ملی به صورت اعتباری و جبرانی) از طریق:
    - تنفس یک ساله وصولی‌های دولت از بنگاه‌های اقتصادی به شرح زیر از تیر ۱۳۹۹ و دریافت آنها در سال ۱۴۰۰ در مالیات بر عملکرد، مالیات بر ارزش افزوده، مالیات تکلیفی، بیمه تأمین اجتماعی سهم کارفرما، آب و برق و گاز
    - اعطای تسهیلات سرمایه در گردش معادل فروش اعلامی در اظهارنامه فصل سوم سال ۱۳۹۸
    - معافیت پرداخت اجاره‌بهای املاک و مستغلات دولت برای فعالان اقتصادی

۶. برگرفته از گزارش: درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا (۲۲) بررسی ابعاد اثرات ویروس کرونا بر بخش مسکن، دفتر مطالعات زیر بنایی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۶۹۷۳، ۲۵ فروردین ۱۳۹۹.

- تقسیط عوارض شهرداری ها برای همه فعالین کسب و کار
- تقسیط حامله‌های انرژی از پایان بحران به مدت ۱۲ ماه برای کلیه صاحبان حرف خوش حساب

جمع بندی

باید توجه داشت که اولویت بندی کسب و کارها و واحدهای اقتصادی در اخذ انواع حمایتها به منظور کاهش پیامدهای اقتصادی شیوع ویروس کرونا، متکی بر یک فهم اساسی است مبنی بر اینکه در شرایط حاضر اعطای انواع حمایتها و تسهیلات به تمام کسب و کارها و واحدهای اقتصادی متأثر از شیوع این ویروس، به واسطه منابع مالی محدود دولت بی تردید مقدر نیست و باید آن دسته از واحدهای تولیدی را حمایت کرد که در شرایط شکننده اقتصاد کشور، پیشران سایر بخشها باشند و رونق بخشی به آنها موجبات ایجاد رونق در سایر فعالیتهای اقتصادی را به ارمغان آورد. باید توجه داشت ساختار اقتصادی بیمار حاکم بر کشور طی چند دهه اخیر باعث گردیده بسیاری از کسب و کارها و فعالیتهایی که در کشور رونق گرفته اند، مضمون توسعه ای نداشته باشند و کمکی به رونق اقتصادی نکنند. لذا اقدامات حمایتی از این بخشها در شرایط اضطراری فعلی که دولت با انواع محدودیتهای و تنگناهای مالی و اجرایی روبه رو است، راهکار نجات کشور نخواهد بود و تنها به اتلاف منابع، توزیع رانت و پول پاشی می انجامد و به ضد خود بدل میشود. از زاویه ای دیگر، باید توجه داشت که اگر دولت بخواهد تمامی ف را حمایت کند، حمایتها به صورت قطره چکانی و محدود خواهد بود که در عمل این حمایتها نیز برای ادامه حیات کسب و کارها و رونق بخشی به اقتصاد کشور راهگشا نخواهد بود.

به منظور ارائه راهکار برای مقابله با آثار شیوع کرونا لازم است بخش هایی که بیشترین پیوند پیشین و پسین را با سایر بخش های اقتصاد ایران دارند شناسایی شده و سعی شود با تقویت آن بخش ها هم به توسعه سایر بخش ها کمک کرد و هم از عمیق تر شدن رکود جلوگیری کرد. با استفاده از جدول داده ستانده سال ۱۳۹۰، بخش «ساخت کاغذ و محصولات کاغذی»، «ساخت فلزات اساسی»، «ساخت محصول از لاستیک و پلاستیک»، و «ساخت مواد شیمیایی و محصولات شیمیایی» به دلیل آنکه توامان دارای بالاترین پیوندهای پیشین و پسین هستند، جزو مهمترین بخش های اقتصاد ایران محسوب می گردند.

علاوه بر آن یکی دیگر از روش هایی که برای شناسایی بخش های کلیدی در اقتصاد به کار می رود استفاده از روش حذف فرضی استراسرت می باشد. در این روش اثر حذف هر یک از بخش های اقتصادی را بر ستانده کل اقتصاد ایران با استفاده از جداول داده ستانده اندازه می گیرند. با استفاده

از این روش بخش‌های زیر به مهم‌ترین بخش‌های اقتصاد ایران شناسایی می‌شود. برای محاسبه این روش نیز از جدول داده‌ستانده سال ۱۳۹۰ اقتصاد ایران استفاده شده است.

فروش نفت و مالیات عمده‌ترین منابع دولتی طی سال‌های اخیر برای مخارج آن بوده است. با توجه به کاهش فروش نفت ایران طی دو سال اخیر، سقوط قیمت نفت در بازارهای جهانی و رکود فعالیت‌های تولیدی و به تبع آن کاهش درآمدهای مالیاتی دولت موجب شده که دولت ایران بیش از سایر کشورها در تنگنا برای طراحی سیاست‌های حمایتی از مردم و کسب و کارها باشد.

هر چند که ایجاد پایه‌های جدید مالیاتی و جلوگیری از فرار مالیاتی برای دولت درآمدهایی را به همراه دارد اما هرگز به میزان مورد نیاز برای حمایت‌های دولتی نخواهد بود. در چنین شرایطی استقراض از بانک مرکزی و مردم (اوراق خزانه اسلامی) به عنوان تنها راه برای تامین این منابع به نظر می‌رسد. لازم به ذکر است که استفاده از ظرفیت صندوق توسعه نیز به دلیل در دسترس نبودن ارزهای دریافتی عملاً همان کارکرد استقراض از بانک مرکزی را دارد. اما دو نکته در رابطه با استفاده از این اوراق مطرح است: نکته اول در استفاده از این اوراق، نرخ سود اوراق است. لازم است در ابتدای انتشار اوراق سودهای آن به نحوی باشد که با توجه به انتظار تورمی و همچنین بازدهی سایر بازارها مردم و صندوق‌های سرمایه‌گذاری به خرید آن‌ها ترغیب شوند سپس با کاهش جریان نقدینگی در اختیار مردم و کاهش تورم، بانک مرکزی با انجام عملیات بازار باز نرخ سود این اوراق را کاهش دهد. نکته دوم حجم انتشار اوراق است. با توجه به آنکه فروش اوراق در واقع ایجاد بدهی برای سال‌های بعد می‌کند لازم است که دولت در ایران با افق مثبتی از درآمدهای خود مواجه باشد. اگر انتشار اوراق به حدی باشد که دولت نتواند در آینده از عهده تسویه آن‌ها برآید می‌تواند منجر به واگرایی بدهی دولت و از بین رفتن اعتبار اسناد بدهی نزد مردم بشود.

در شرایط معمول خطر استقراض از بانک مرکزی، رشد شدید نقدینگی در کشور و ایجاد تورم به تبع آن است. رشد شدید نقدینگی در صورتی ایجاد می‌شود که بانک‌ها در ایران با استفاده از پول وارد شده به اقتصاد شروع به وام‌دهی نمایند. اما لازم است که توجه شود در شرایط فعلی کشور که تولید به میزان قابل توجهی کاهش یافته است تمایل بانک‌ها به وام‌دهی به دلیل شرایط نااطمینانی بالا در اقتصاد و ریسک بالای بازگشت وام‌ها تمایل کمتری به اعطای وام خواهند داشت اما پس از عادی شدن اوضاع و بازگشت فعالیت‌ها (به نظر می‌رسد تا پایان سال جاری اوضاع به

وضعیت فعلی بازنگردد) مجدداً بانک‌ها نقدینگی کشور را شدیداً گسترش خواهند داد. از همین رو لازم است که نرخ ذخیره قانونی بانک‌ها تدریجاً تا انتهای سال حتی به بیش از نرخ ذخیره قانونی در سال ۹۸ افزایش یافته تا نقدینگی تزریق شده به اقتصاد نتواند موجب ایجاد تورم شدید در اقتصاد گردد.

برای حمایت از تولید لازم است که هر دو سمت عرضه و تقاضا مورد حمایت واقع شوند. در سمت تقاضا بهتر است که به دلیل اختلاف قابل توجه در سبک زندگی و کسب درآمد تفاوتی میان اقشار فقیر و دهک‌های پایین جامعه و سایر دهک‌های جامعه قائل شد. برای حمایت از دهک‌های پایین درآمدی دو مسئله عمده پیش روی سیاست‌گذاران می‌باشد. مسئله اول نبود آمار و اطلاعات دقیق از این بخش از جامعه به منظور حمایت از آن‌هاست. برای رفع این مسئله لازم است ستادی در وزارت کار برای به روز رسانی آمار پایگاه داده و صحت‌سنجی آن‌ها تشکیل شود ضروری است که برای ایجاد این پایگاه داده و تکمیل آن از ظرفیت گروه‌های جهادی، بسیج مردمی، کمیته امداد و خیریه‌ها به صورت گسترده استفاده شود. نیروهای مسلح به ویژه بسیج در این بخش می‌توانند نقشی حیاتی ایفا کنند تا برای اولین بار در ایران این پایگاه داده ایجاد شود.

علاوه بر آن می‌توان یک فراخوان عمومی برای این منظور اعلام نمود و از افراد جدید مشروط به اجازه دسترسی به اطلاعات دارایی‌ها و حساب‌های بانکی تمام اعضای خانواده ثبت نام نمود.

حمایت از سایر اقشار جامعه عموماً با ایجاد یک اعتبار برای افراد جامعه به منظور کسب مایحتاج خود و جبران قدرت خرید از دست رفته آنان صورت می‌گیرد. به منظور اعطای اعتبار به افراد جامعه پیشنهاد می‌شود که دولت از چهار روش ذیل بهره بگیرد.

- پرداخت وام با توثیق یارانه نقدی همراه با تنفس سه یا شش ماهه
- استفاده از ظرفیت سهام عدالت برای وام دهی به افراد
- ایجاد یک بانک عامل تامین مالی خرد در ایران
- حمایت از ایجاد نهادهای پلت فرمی برای وام‌های فرد به فرد

همانطور که ذکر شد برای حمایت از تولید و جلوگیری رکود فزاینده در ایران لازم است سیاست‌هایی به منظور حمایت از کسب و کارها (طرف عرضه) در نظر گرفته شود. حمایت از کسب و کارهای

ایرانی نیز با باید با اصولی از جمله: انتخاب کسب و کارهای حائز اولویت بر اساس جهت گیریها و برنامه های توسعه اقتصادی میان مدت و بلندمدت، اقدامات حمایتی در راستای نجات کوتاه مدت اقتصاد، در بلندمدت کشور را با بحران های دیگر مواجه نسازد، طبقه بندی اقدامات و سیاستهای در دو بازه زمانی کوتاه مدت و میان مدت، همزمان با در نظر گرفتن سناریوهای بدبینانه و واقعبینانه، شفاف سازی و اطلاع رسانی عمومی در خصوص نحوه و میزان ارائه حمایتها و تسهیلات به منظور جلوگیری از رانتجویی و بروز رفتارهای فرصت طلبانه و اعلام کسانی که دریافت کننده تسهیلات هستند، طراحی سازوکاری برای نظارت حداکثری بر نحوه کمکها و جلوگیری از توزیع رانت و عدم پرداخت نقدی مستقیم به کسب و کارها. به همین منظور نیز می توان پیشنهاداتی برای حمایت از کسب و کارها ارائه داشت که به تفصیل در بخش پیشنهادات ارائه شده است.

منابع

۱. گروه نویسندگان، «درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا(۷)، چالش ها و راهکارهای حمایت از اقشار محروم جامعه»، مرکز پژوهش های مجلس، معاونت پژوهش های اجتماعی فرهنگی، دفتر مطالعات اجتماعی، شماره مسلسل ۲۱۰۱۶۹۵۳، اسفند ۱۳۹۸.
۲. گروه نویسندگان، «درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا(۸)، بررسی آثار اقتصادی و پیشنهادهایی برای مدیریت تبعات آن»، مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی، شماره مسلسل ۲۵۰۱۶۹۴۵، اسفند ۱۳۹۸.
۳. درودیان حسین، اسفندیار حسین، نجفی صالح «سیاست پژوهی اقتصاد پسا کرونا»، پژوهشکده حکمت، اردیبهشت ۱۳۹۹.
۴. گروه نویسندگان، «درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا(۳۸)، استفاده از ظرفیت سهام عدالت برای انجام اقدامات حمایتی از خانوار در دوران شیوع ویروس کرونا»، مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، دفتر مالیه عمومی و توسعه، شماره مسلسل ۱۷۰۰۸، اردیبهشت ۱۳۹۹.
۵. یوسفی محمد قلی. تعیین پیوندهای بین بخشی در اقتصاد ایران با استفاده از روش حذف فرضی، پژوهش های رشد و توسعه پایدار (پژوهش های اقتصادی)، ۱۳۹۱، شماره ۱۲.
۶. بانوئی، علی اصغر؛ جهانفر، نیلوفر؛ طایی، حسن (۱۳۹۶)، به کارگیری روش اصلاح شده «حذف فرضی» در ایجاد اشتغال بخشهای مختلف اقتصاد ایران، فصلنامه سیاستگذاری پیشرفت اقتصادی دانشگاه الزهرا (س)، سال پنجم، شماره ۳، پیاپی ۱۶، صص ۲۸-۹.
۷. پایگاه خبری تحلیلی مقاومتی نیوز
۸. روزنامه دنیای اقتصاد

۹. Washington The International Monetary Fund IMF | IWF Hauptquartier
(Reuters/Y. Gripas) April ۱۴, ۲۰۲۰
۱۰. www.creditcards.com/glossary/term-revolving-balance.php